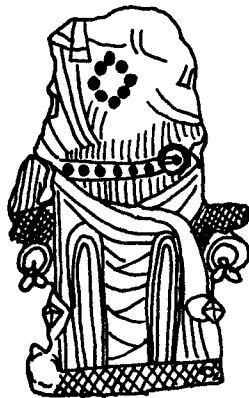

VINHUSGADE 6
MATR. NR. 207
NÆSTVED

NÆSTVED MUSEUM
UNDERSØGELSE 1983
NÆM 83:100

KNU - 84 .
1:1

NÆSTVED MUSEUM 1984

Indholdsfortegnelse

Forhistorie.....	side	1
 <u>Udgravningens resultater</u>		
Fase 1.....	side	2
Fase 2.....	side	3
Fase 3.....	side	3
Fase 4.....	side	4
Fase 5.....	side	5
Fase 6.....	side	5
Fase 7.....	side	6
Fase 8.....	side	6
Sammenfatning.....	side	7
Dokumentation.....	side	8
Lagprotokol.....	side	11
Udtegning af fase 1.....	side	14
- - fase 2.....	side	15
- - fase 3.....	side	16
- - fase 4.....	side	17
- - fase 5.....	side	18
- - fase 6.....	side	19
- - fase 7.....	side	20
- - fase 8.....	side	21
Profil mod vest.....	side	22
Profil mod nord.....	side	23
Profil mod øst.....	side	24
Profiler i felt I, prøvegravning.....	side	25

FORHISTORIE

Vinhusgade 6, matr. 207 ejes af Bristol Herreekviperingsforretning. I foråret 1983 fik ejerne kommunens tilladelse til at nedrive bygningerne på grunden: Et forhus fra slutningen af 1500-årene med kælder i vestre halvdel og et sidehus fra o. 1600, begge i bindingsværk, til fordel for et nybyggeri (vedrørende opmåling (NÆM 83:101) af disse to bygninger se Bygningsarkæologiske Studier 1984, side 75 f.f.)

Der var indtil 1983 endnu ikke foretaget arkæologiske undersøgelser på Vinhusgades nordside, og da denne grund, som den sidste var uberørt af nyere byggerier, havde museet helt klare interesser i at foretage en arkæologisk undersøgelse i det område, som ville blive ødelagt af nybygningens kælder.

Der blev fra Rigsantikvarens arkæologiske Sekretariat bevilget penge til prøvegravning og efterfølgende udgravning, som blev gennemført som en §49/§26-gravning.

Prøvegravningen blev gennemført i maj 1983 i form af to felter á 1 x 2 m. Felt I blev lagt i det nu nedrevne sidehus, og førte til en egentlig udgravning af det område, der skulle anvendes til kælder i den nye bygning. Den anden prøvegravning, felt III blev lagt i kælderen til det nu nedrevne forhus, og her kunne det konstateres, at man ved udgravning til pågældende kælder i 1500-årene havde fjernet alle ældre kulturlag.

NÆM 83:100

GENNEMGANG AF UDGRAVNINGENS RESULTATER

Det udgravede område indeholdt en del husrester, men på grund af områdets ringe udstrækning, er ingen tomt set i sin fulde udstrækning. På grund af at man ved afgravninger har søgt at holde trit med tilvæksten i affaldslagene således, at niveauet på grunden ikke skulle blive alt for højt i forhold til gadens, er flere hustomter helt eller delvis forsvundet. Dette, sammen med de mange brandlag og det store genstandsmateriale understreger intensiteten i udnyttelsen af grunden. Sammenkædningen med eventuelle ældre faser i Vinhusgade (tidligere Møllegade) kunne ikke gennemføres, da 1500-tals kælderens ligger mellem udgravningsfeltet og gaden.

Ved bearbejdelsen af udgravningen er de udgravede lag inddelt i 8 faser med følgende rammedatering:

fase 8	del af hus	1600 - 1983
fase 7	del af hus	1450 - 1600
fase 6	husrester	1350 - 1450
fase 5	del af hus	1250 - 1350
fase 4	del af ovn	1200 - 1250
fase 3	brandlag	1050 - 1200
fase 2	del af hus	1000 - 1050
fase 1	stolpehuller	900 - 1000

Fase 1

I nederste muldlag tegnede sig en del stolpehuller, som dog ikke kan danne grundlag for rekonstruktion af noget hus. Der har i den aktuelle periode sandsynligvis været opført flere huse, uden at disse nu lader sig udskille enkeltvis.

keramik:	vikingetid	17 skår
	østersø	57 skår
	grågods	7 skår

Den forekommende grågods bør betragtes som forurening fra yngre lag, og en datering ud fra det øvrige materiale til 900-årene forekommer derefter rimelig.

Fase 2, 1000 - 1050

Nedgravet i nederste muldlag fandtes et grubehus, orienteret nord-syd, med jordgravede vægplanker og faststampet sand/lergulv. Huset er kun delvis udgravet, idet det løber ud af feltet mod nord. En del af gulvet, midt i den udgravede del havde været ildpåvirket, et muligt ildsted kan have ligget her.

Efter at huset er gået af brug, er det jævnet med jorden og en tønde indeholdende kalk, hvis nederste 10 cm var bevaret, blev placeret i tomtens syd-vestre hjørne. Tønden og hustomten er overlejret af et brandlag, som dækkede hele udgravningsfeltet. Da denne brand ikke kan have ødelagt grubehuset, må det brændte træ, som lå spredt ud over feltet hidrøre fra andre bygninger i området.

Fasen er dateret ud fra den keramik, som fandtes i grubehusets fyldlag og brandlaget.

keramik:	vikingetid	3 skår
	østersø	67 skår
	grågods	6 skår

Som i fase 1 må tilstedeværelsen af grågods skyldes forureninger fra yngre lag.

Fase 3, 1050 - 1200

Der er ikke erkendt hustomter fra denne periode, men et stort skårmateria-

le og et brandlag vidner om, at der har været aktivitet i området.

keramik:	vikingetid	4 skår
	østersø	167 skår
	lys vare	11 skår
	grågods	250 skår
	rødgods	9 skår
	blågrå vare	5 skår

Den store mængde grågods og rødgods peger imod, at brandlaget skal dateres til o. 1200.

Fase 4, 1200 - 1250

På stedet er derefter opført en ovn, formentlig en bageovn. Kun den søndre del kunne udgraves, idet resten stikker ind i nord-profilen.

Ovnen bærer præg af reparationer, idet bunden både består af håndstore sten, lagt i ler og en lerplade. Ovnen har haft tre kapper af ler, og for hver gang kappen er fornyet, er ovnen blevet udvidet. Indfyringen er muligvis sket fra vest, idet man i profilen tydeligt kunne se ovnkapperne i østsiden, mens der overhovedet ikke er spor efter dem i vest-siden. I så fald er der udgravet ret nøjagtigt halvdelen af ovnen, idet profilen må gå lige igennem indfyringsåbningen.

keramik:	vikingetid	1 skår
	østersø	52 skår
	lys vare	36 skår
	grågods	292 skår
	rødgods	33 skår
	næsten stentøj	2 skår
	stentøj	8 skår

Tilstedeværelsen af stentøjsskårene skyldes sandsynligvis en fejltolkning af lag CB, hvori skårene er fundet. Dette lag er centreret omkring ovnen, men er fejlagtigt fortolket som løbende over hele feltet. Det lag, der lø-

ber over hele feltet hedder retteligt BÆ. Fejlen blev opdaget ved bearbejdelsen af materialet via profilopmålingerne.

Fase 5, 1250 - 1350

I denne periode har der på stedet stået et hus, orienteret parallelt med gaden. Huset har haft jordgravede vægplanker med hjørnestolper.

En nedgravning sydøst for den fundne hjørnestolpe er tolket som en støtte-stolpe for den oprindelige sydøstre hjørnestolpe.

keramik:	østersø	23 skår
	lys vare	10 skår
	grågods	469 skår
	rødgods	433 skår
	hvidt gods	1 skår
	blågrå vare	2 skår
	næsten stentøj	13 skår
	stentøj	44 skår

Fase 6, 1350 - 1450

I denne fase har der stået mindst ét hus på tomten. Husets østlige afgrænsning er markeret af stolpehullerne BN, og stolpehullerne C og B i nordprofilen er enten husets nordvæg eller en skillevæg i huset. Gulvet består af lerflager, som ikke har husets fulde udstrækning, men lapper ind over hinanden. Imellem flagerne ligger tynde trækulslag og i flagerne er en del større og mindre stenfyldte gruber. Der blev fundet en del jernholdige slagter i laget. Huset er på denne baggrund tolket som et smedeværksted.

En række stolpehuller, som løber øst for og parallelt med østvæggen i huset, stammer måske fra et samtidigt hus, som imidlertid ikke har sat sig yderligere spor. Bebyggelseslaget er overlejret af et brandlag.

NÆM 83:100

keramik:	østersø	8 skår
	lys vare	1 skår
	grågods	89 skår
	rødgods	366 skår
	næsten stentøj	4 skår
	stentøj	13 skår

Keramiksammensætningen samt forholdet til de andre faser daterer denne fase til anden halvdel af 1300-årene, begyndelsen af 1400-årene.

Fase 7, 1450 - 1600

Resterne af en syldstensrække markerer den vestlige afgrænsning af denne fases hus. Væggen, som stenene har båret, har løbet nord-syd, vinkelret på Vinhusgade. Huset havde et ildsted, som bestod af store sten lagt i ler, hvis overflade var plan og klingerbrændt.

Husets østvæg blev ikke påtruffet, men da vestvæggen ligger nøjagtigt under det efterfølgende hus' vestvæg og ildstedet kun er flyttet en meter, antages det, at de to huse har haft nogenlunde samme bredde, ca. 6 m.

keramik:	grågods	4 skår
	rødgods	42 skår
	stentøj	3 skår

Den rødbrændte keramik er præget af indvendigt glaserede skår, men udvendigt glaserede forekommer dog osse. Der blev fundet en mønt i denne fase (lag AC), slået under Christian d. 3 i 1536.

Fase 8, 1600 - 1983

Huset fra fase 7 afløses af et 6 m bredt hus. Ildstedet blev flyttet 1 m mod vest i forhold til det ældre.

Med forskellige ombygninger, flytning af ildsted og nye gulve har dette

hus stået på grunden til 1983 (NÆM 83:101). Det nedrevne sidehus er på baggrund af knægtene dateret til o. 1600.

keramik:	rødgods	26 skår
	stentøj	5 skår
	sortglaserede kakler	

Sammenfatning

Fælles for alle husene på grunden er, at deres orientering har været den samme. Alle har haft et vægforløb, parallelt med gaden, som derfor kan formodes at have haft samme orientering fra 1000-årene frem til vore dage.

Hvordan bebyggelsen har set ud tæt på gaden vides ikke, og vi får det måske heller aldrig at vide. På grund af den meget våde forsommer var jorden blevet blød, så de store maskiner, som efter os rykkede ind på grunden, formentlig har ødelagt de kulturlag, der stadig lå tilbage ud mod gaden, øst for 1500-tals kælderens.

Grunden har været genstand for intens udnyttelse fra 900-årene frem til i dag, og denne udnyttelse har været ubrudt. Sammenholdt med tilsvarende resultater fra udgravningen i Farvergade i 1981 (NÆM 81:100) styrkes hermed teorien om, at området Vinhusgade-Farvergade er centrum for den vikingetidige bebyggelse. At der er tale om bymæssig bebyggelse fra vikingetiden kan sandsynliggøres ved, at lagene fra denne periode er kraftige, rige på keramik, og indeholder husrester.

Næstved, den 30.11.1984

Karen H. Urth
gravningsleder

NÆM 83:100

DOKUMENTATIONMålesystem

Udgravningens målesystem blev udlagt, så y-aksen peger mod nord. Derved blev x-aksen næsten parallel med Vinhusgade. Aksernes 0-punkt blev vilkårligt placeret i gaden ca. ud for Vinhusgade 8, udelukkende ud fra hensynet til, at udgravningsfeltet skulle ligge i den positive kvadrant.

Prøvefeltet, som ligger inden for hovedfeltets område, er betegnet felt I, mens hovedfeltet er betegnet felt II.

Der er udarbejdet en oversigtsplan i 1:100.

Tegning

Plantegninger er udført på A3-ark i 1:20 gennem hele gravningen, ligesom profilerne er tegnet i 1:20. Der blev anvendt tegnefilm på underliggende plastark med millimeternet.

Foto

Undersøgelsen blev gennemfotograferet i sort/hvid, delvis også i dias.

Lagprotokol og dagbog

Alle lag blev indført i en lagprotokol på særlige fortrykte ark, et for hvert lag/konstruktion.

Numrene AA - DK er anvendt.

En forenklet udskrift af lagprotokollen indgår i beretningen.

Sideløbende med lagprotokollen blev der ført en dagbog.

Dyrekno­gler

På grund af den meget stor tidsmæssige/økonomiske pris så vi os nødsaget til at undlade indsamling af dyrekno­gler, bortset fra de bearbejdede.

Bevaring

I Vinhusgade var bevaringsforholdene af en sådan art, at alle organiske materialer var totalt omdannede, bortset fra ben og tak. Næsten alle bronzeholdige genstande var nedbrudt i en sådan grad, at identifikation ikke er mulig. Jerngenstandenes bevaringsgrad varierer fra totalt omdannede, ikke umiddelbart identificerbare klumper, til delvist omdannede genstande. Der er foreløbigt udført stabiliserende konservering på begge grupper.

Standarddateringer på vikingetidig og middelalderlig keramik, anvendt i beretningen

vikingetidskeramik	ca.	800 - 1050
østersø, importeret slavisk	ca.	900 -
østersø	ca.	1000 - 1225
grågods	ca.	1150 -
rødgods, blyglaseret	ca.	1200 -
næsten stentøj	ca.	1250 - 1400
fuldsintret stentøj	ca.	1300 -

Mønter

Der blev fundet 2 mønter ved undersøgelsen:

Christian 3.	1536	lag AC, fase 7
uidentificeret		lag BÆ, fase 5

LAGPROTOKOL

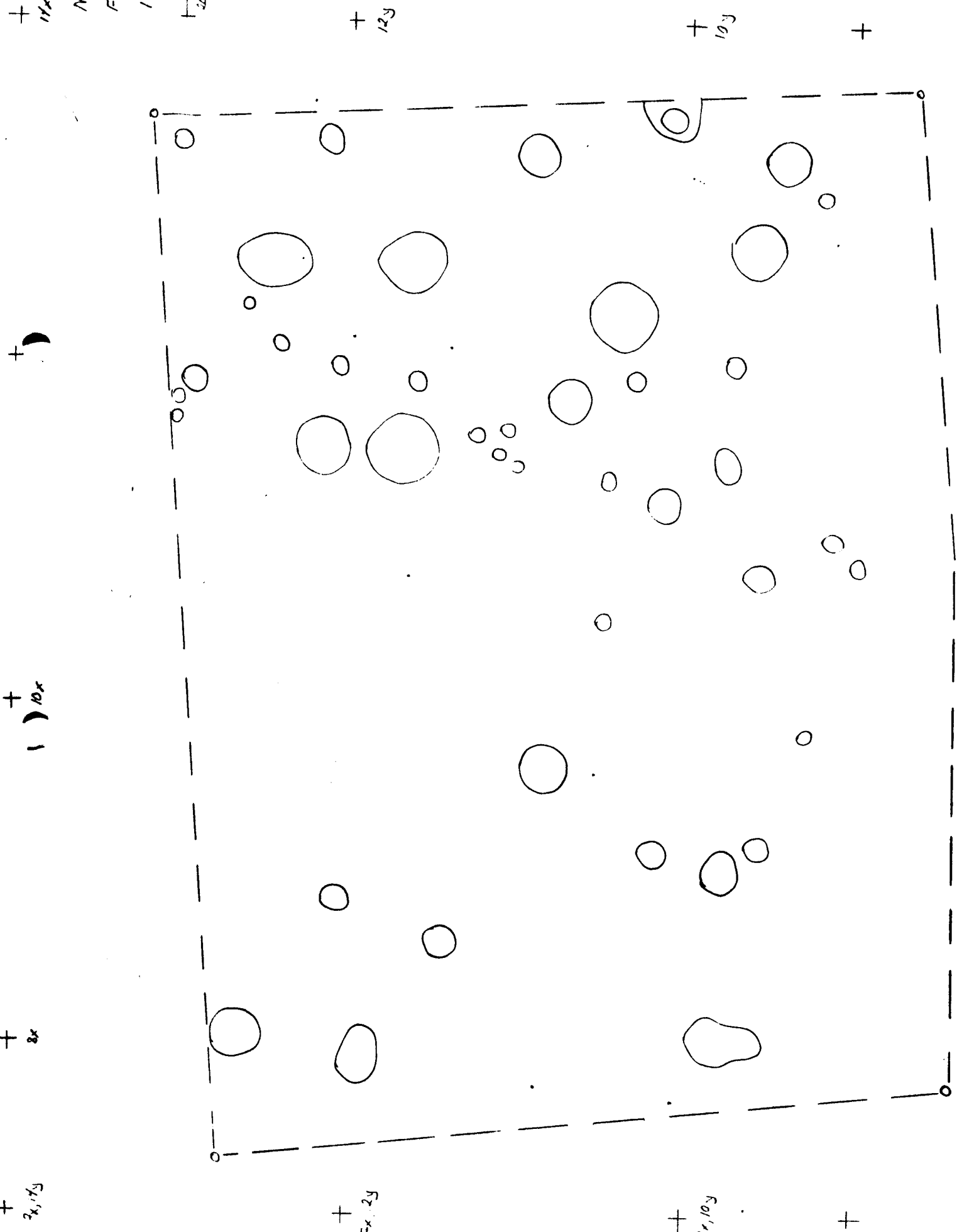
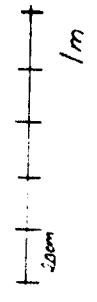
- AA: blandet overfladelag, spor af lergulv
AB: sand, hvori ligger et ildsted
AC: teglbrokker, iblandet sand og ler
BK AD: humus med lerklatter (pilgrismærke)
AE: kalkholdig humus
AF: konstruktion, med lerpakkede, sodsværtede sten, afgrænset af trævæg
AG: muld med trækul
BP BØ AH: grus
CR AJ: sandet, rødbrun muld med sten
AK: ildsted, aske, rødbrændt ler, sten
CP AL: muld
CT AM: brandlag
CY AN: sandet muldlag
CX AO: lodretstående trætønde
AP: muld med træspåner
AQ: muld
AR: stolpehul
DG AS: gul sand, undergrund
- BA: sand og teglbrokker
BB: gul sand
BC: ildsted, sat i marksten
BD: brandlag
BE: teglbrokker med sten, ler og jord
BF: som BE
BG: grus
BH: brandlag
BJ: ler, humus
AD BK: humus
BL: overlappende lerflager, med trækul med flere stenforede gruber
BM: ildsted

- DI BN: stolpehuller
BO: fedtet aske og ler
- AH BØ BP: grus
BQ: humus
BR: humus
BS: stolpehul
BT: stolpehul
- BÆ BU: trækul, aske
BX: stenforet grube
BY: stenforet grube
BZ: grus
- BU BÆ: brandlag
- BP BØ: grus
- CA: spredte sten, muligt ødelagt ildsted
CB: brandlag, trækul, brændt sand og ler, brændt lerklining
CC: ovn, med tre ovnkapper
CD: %
CE: nedgravning
CF: nedgravning
CG: nedgravning
CH: grå sand, med en del sten
CJ: gul sand/grus, med mange sten
CK: ler, muld
CL: ildsted, af brændt ler
CM: lerplamage, muligt ildsted
CN: nedgravning, indeholder bl.a. lerklining
CO: brandlag
- AL CP: humus
CQ: nedgravning
- AJ CR: muld
CS: nedgravning
CT: brandlag, brændt lerklining

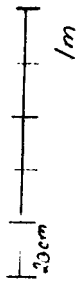
NÆM 83:100

- CU: brændt træ
- AO CX: lodretstående trætønde
- AN CY: brun grus
- CZ: grubehus
- CÆ: brun grus
- CØ: stolpehul
- DA: stolpehul
- DB: lys brun grus
- DC: stolpehul med lerklining
- DD: stolpehul
- DE: humus - sand - humus - sand, lagfølge, der indgår i CZ
- DF: gulvflade i CZ, virker ildpåvirket midt i gruben
- AS DG: gul sand, undergrund
- DH: grus og kælderfundament til det nedrevne forhus
- BN DI: stolpehul
- DK: gul sand

+ 11x, 11y
NEH 83:100
Fase I
1:20

+ 14x, 14y
NAEM 838100
FASE 2
1:50

+ 4y

+ 10y

+

+ 12x

+ 10x

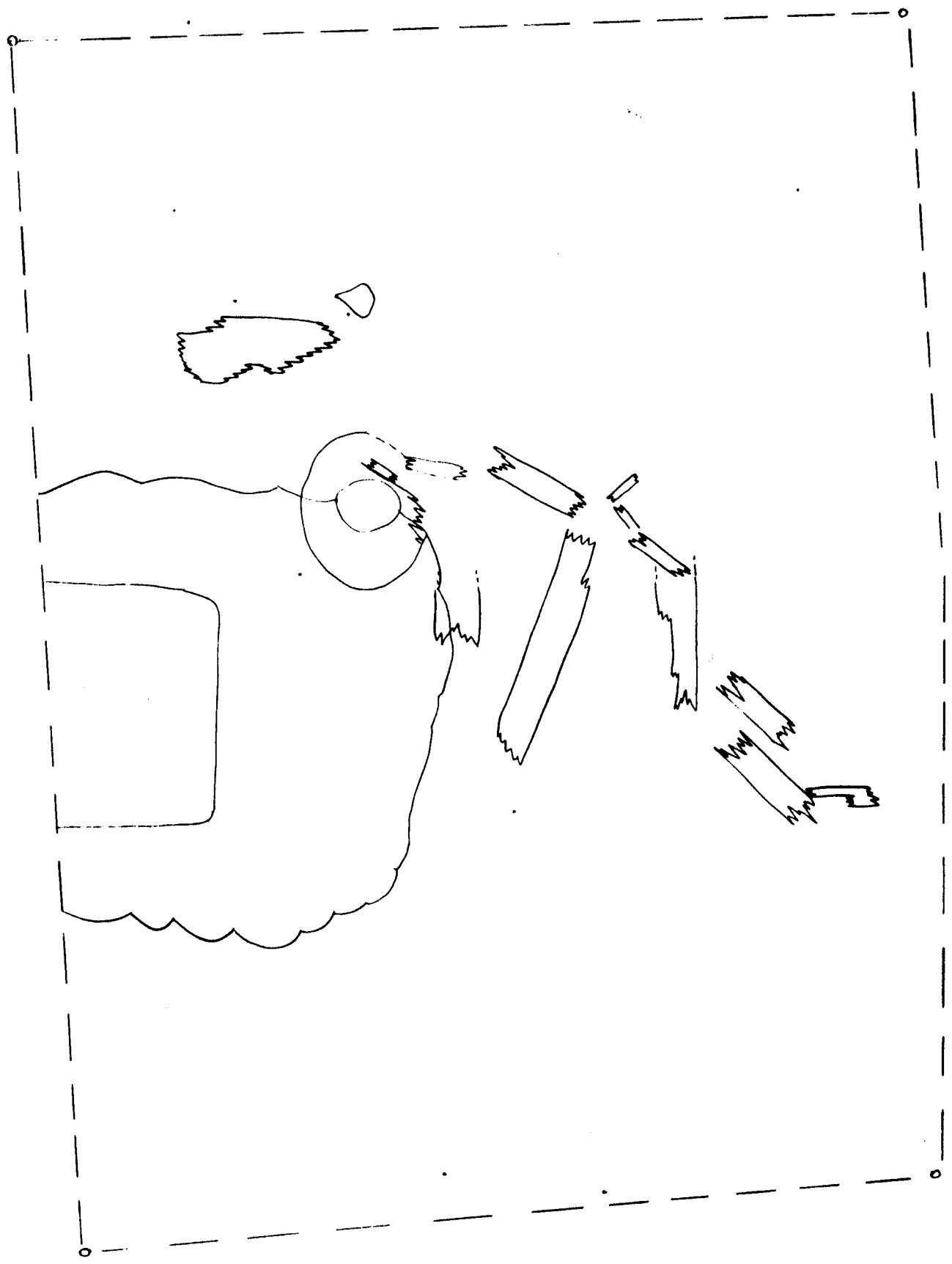
+ 8x

+ 2x, 14y

+ 7x, 12y

+ 7x, 10y

+

+
14x, 14y

MEM 83: 100

FRSE 3

1820

+
10x

+
8x

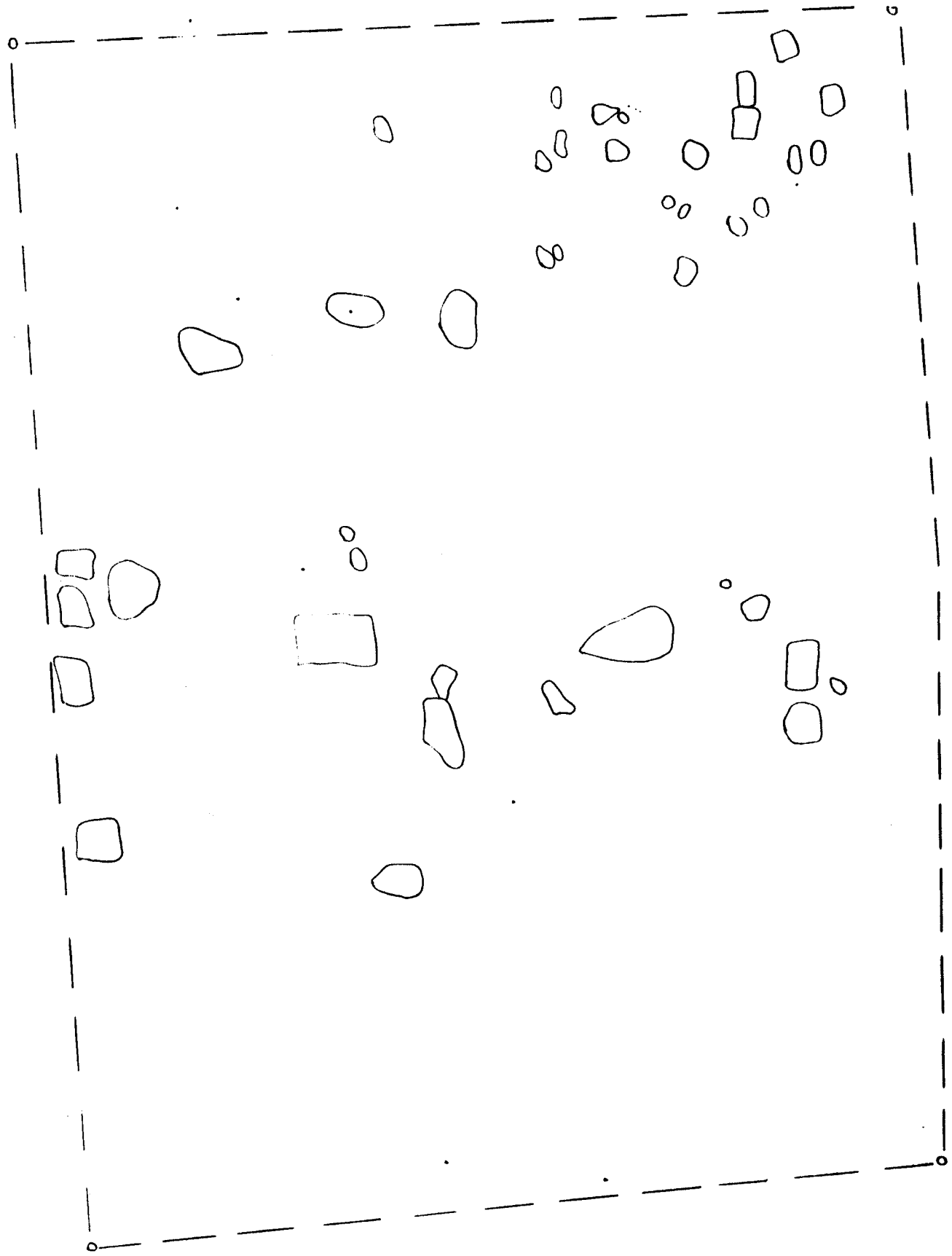
+
12x

+
12y

+
10y

+
10x

+
12y

+ 4x, 14y

NEM 838100

FASE 4

1 : 20

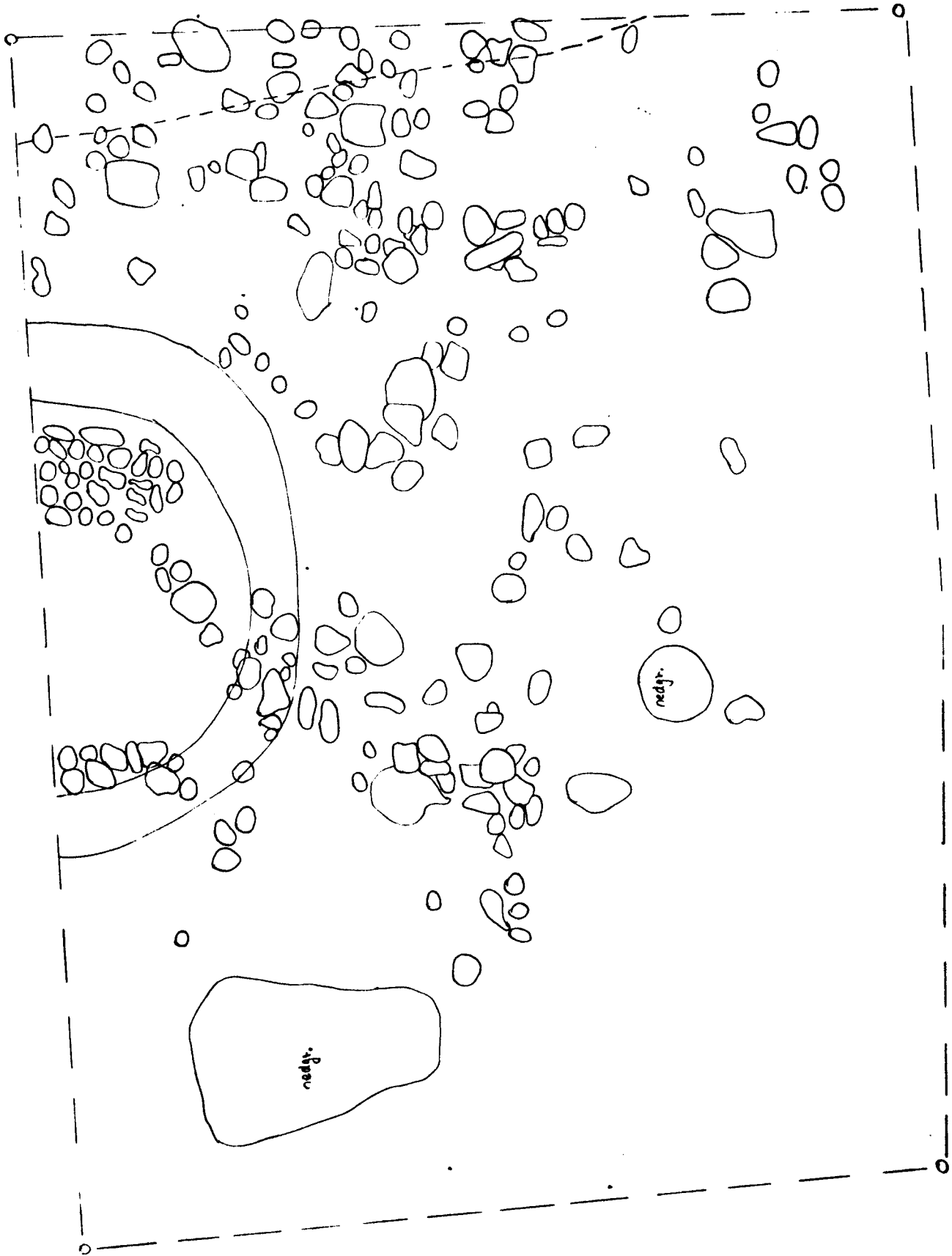

+ 12x

+ 10y

+

+ 1

+ 10x

+ 8x

+ 7x, 14y

+ 12x, 12y

+ 10y

+

+
14x, 14y

NREM 838100

FASE 5

1:20

120 cm
1 m

+
12y

+
10y

+

+
14x

+
10x

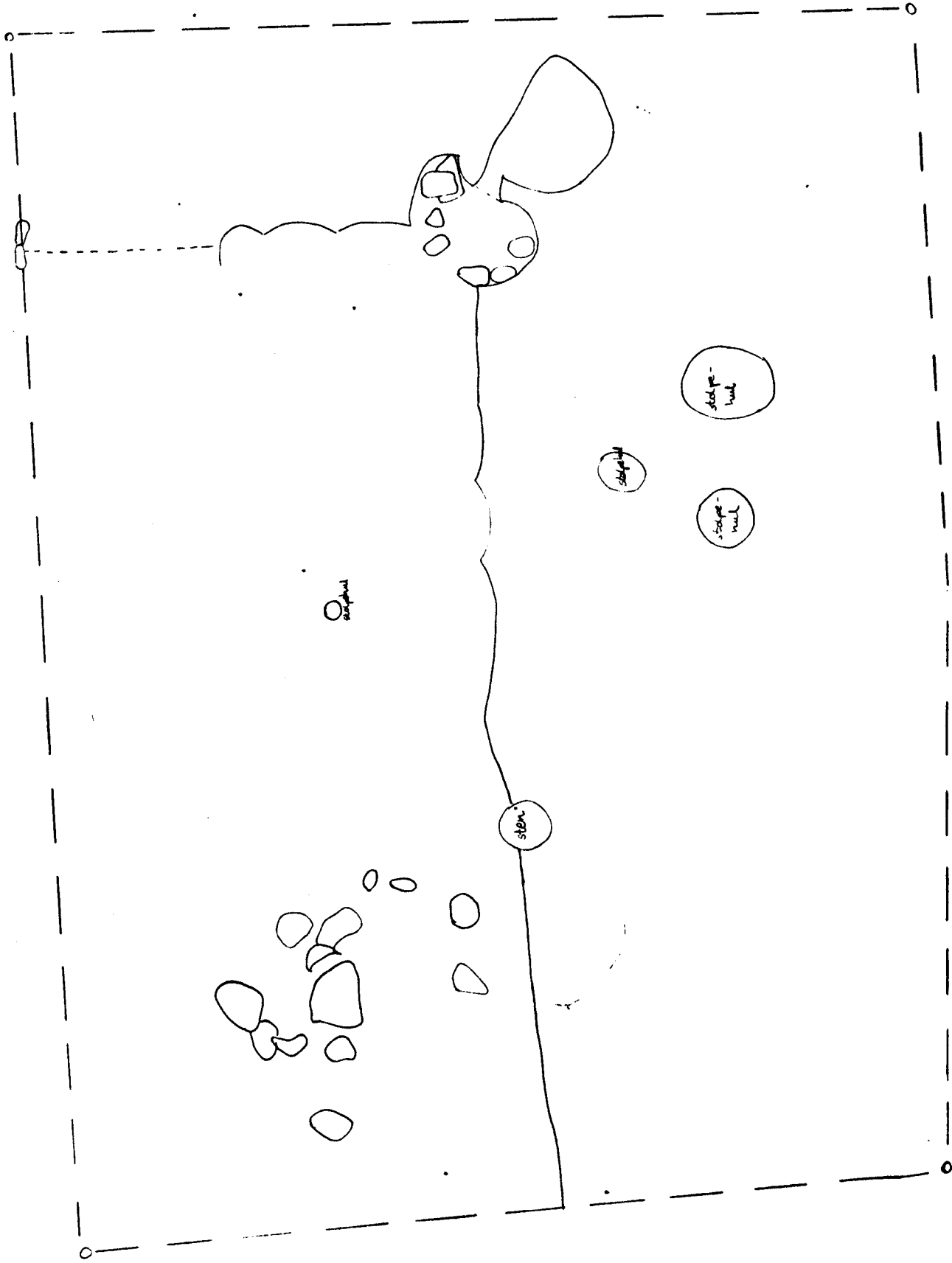
+
8x, 14y

+
8x, 14y

+
8x, 12y

+
7x, 10y

+

+ 14x, 14y

+)

+ 10x)

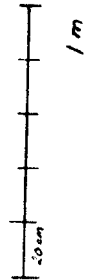
+ 8x

+ 7x, 14y

MEM 83 8/00

FASE 6

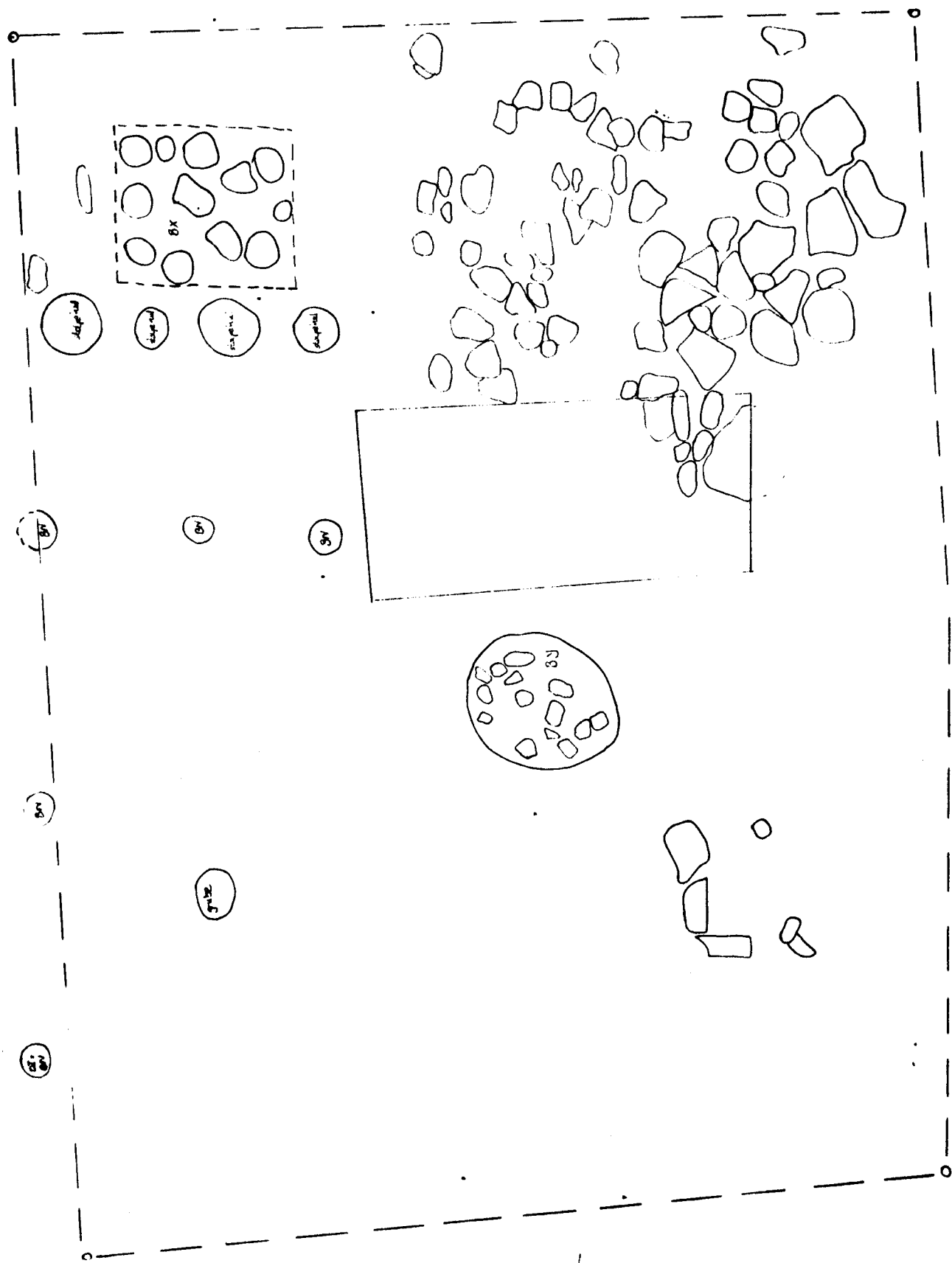
18 20

+ 14x, 12y

+ 14x, 10y

+

+ 7x, 12y

+ 8x, 10y

+

+ 14x, 12y

MEM 838100

FRSE ?

1:20

+ 14x, 12y

+ 14x, 10y

+

+ 1.

+ 10x

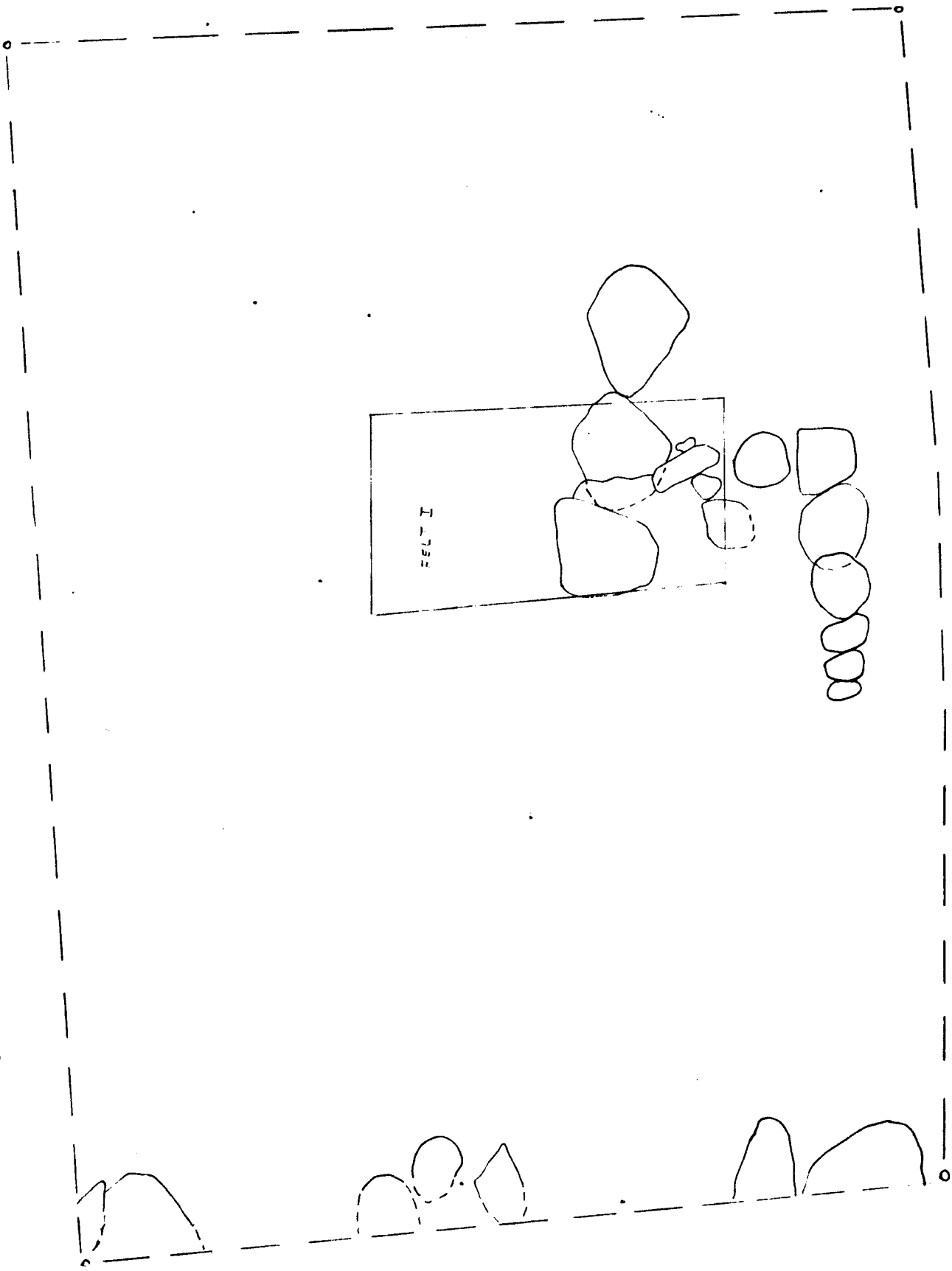
+ 8x

+ 7x, 14y

+ 7x, 10y

+ 7x, 10y

+

+ 14x, 14y
NREM 838100
FASE 8
1:20

+ 14x, 12y

+ 14x, 10y

+

+ 10x

+ 8x

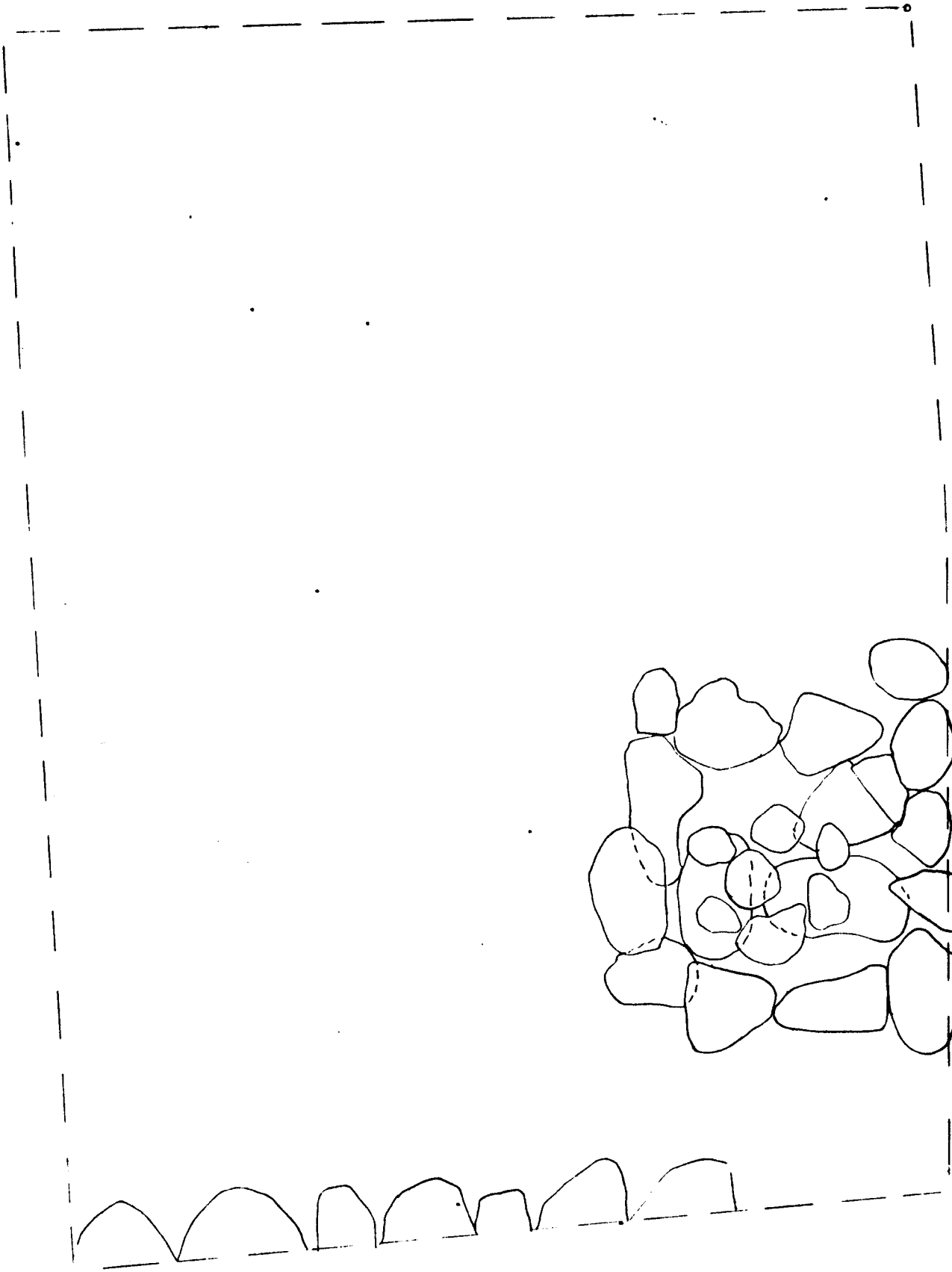
+ 14y

+ 10y

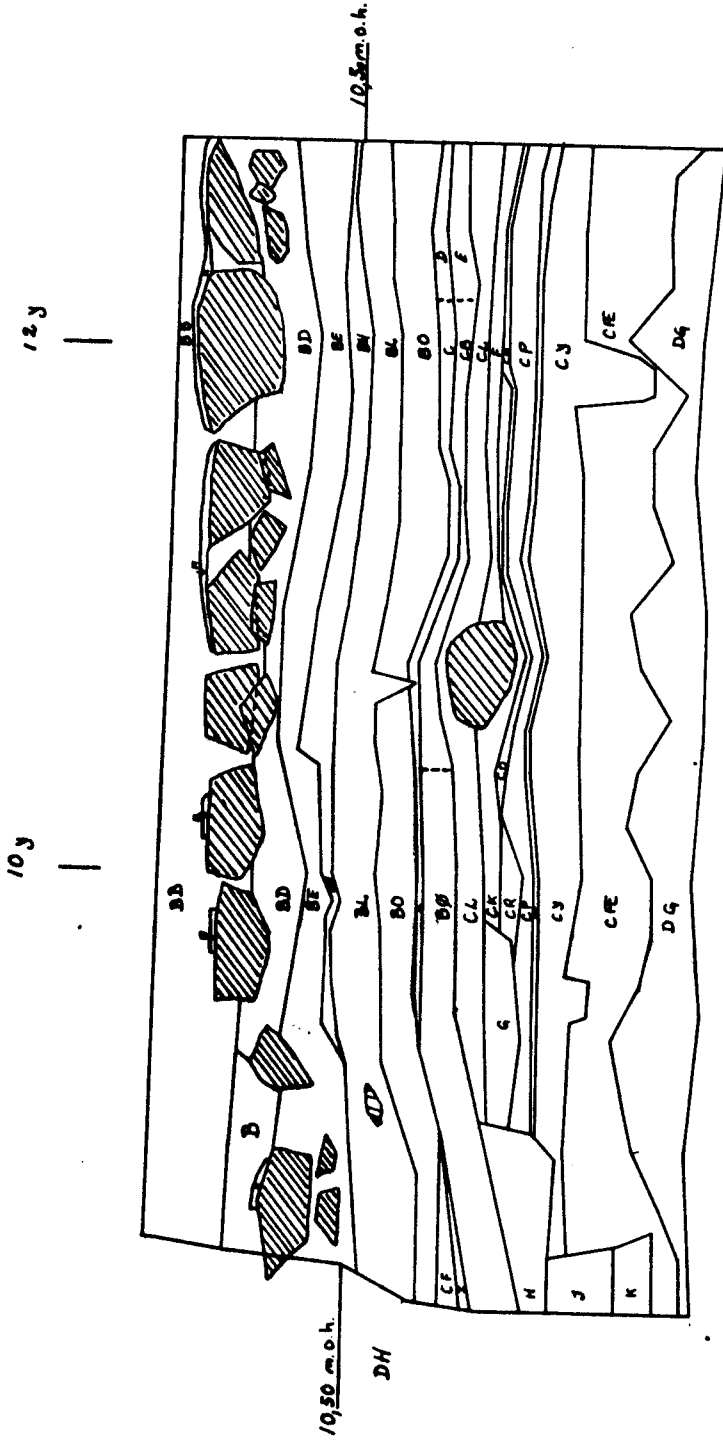
+ 14y

+ 10y

+

NEM 85:100
 Plan : Profil mod vest
 mål : 1:20
 dato : 20.06.83
 sign : KML / RW

- R : brandlag
- D : lerlomme
- C : brandlag
- E : linse af brændt ler
- F : " " mrg
- G : fedtet humus
- H : ildstedet CL
- I : nedgraving
- J : linse af let og sand
- K : gult lerblandet sand
- k : omrodet: muld, bratul, lerblandet sand

NREM 83:100

Plan: Profil mod nord

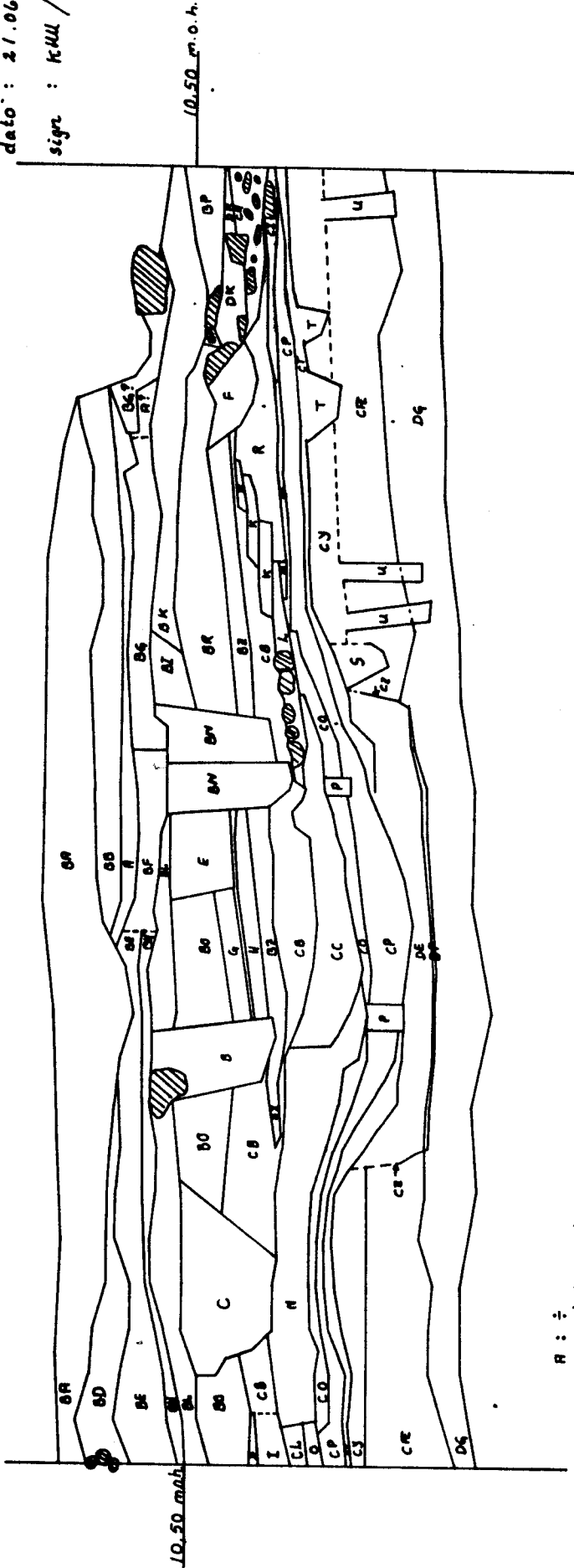
mål: 1:20

dato: 21.06.83

sign: KULL/RUN

10 x

10 x

R : ÷
 B : stolpehul, sammenhørende m. BN
 C : nedgravning, omrødet - DI, indeholder stolpehul, som hører sammen m. BN
 D : linse af brandt ler
 E : nedgravning (måske - BR)
 F : nedgravning
 G : lerblandet sand
 H : sandblandet ler
 I : linse af mæg
 k : ovnkapper af ler
 l : ler
 M : brandt træ
 N : pakket ler
 O : fedtet humus
 P : palehul
 Q : sandet lag
 R : omrødet : sand, ler, træhul, muld
 S : stolpehul fra CT
 T : palehul fra CT
 U : palehul fra CY

10.50 m.o.h.

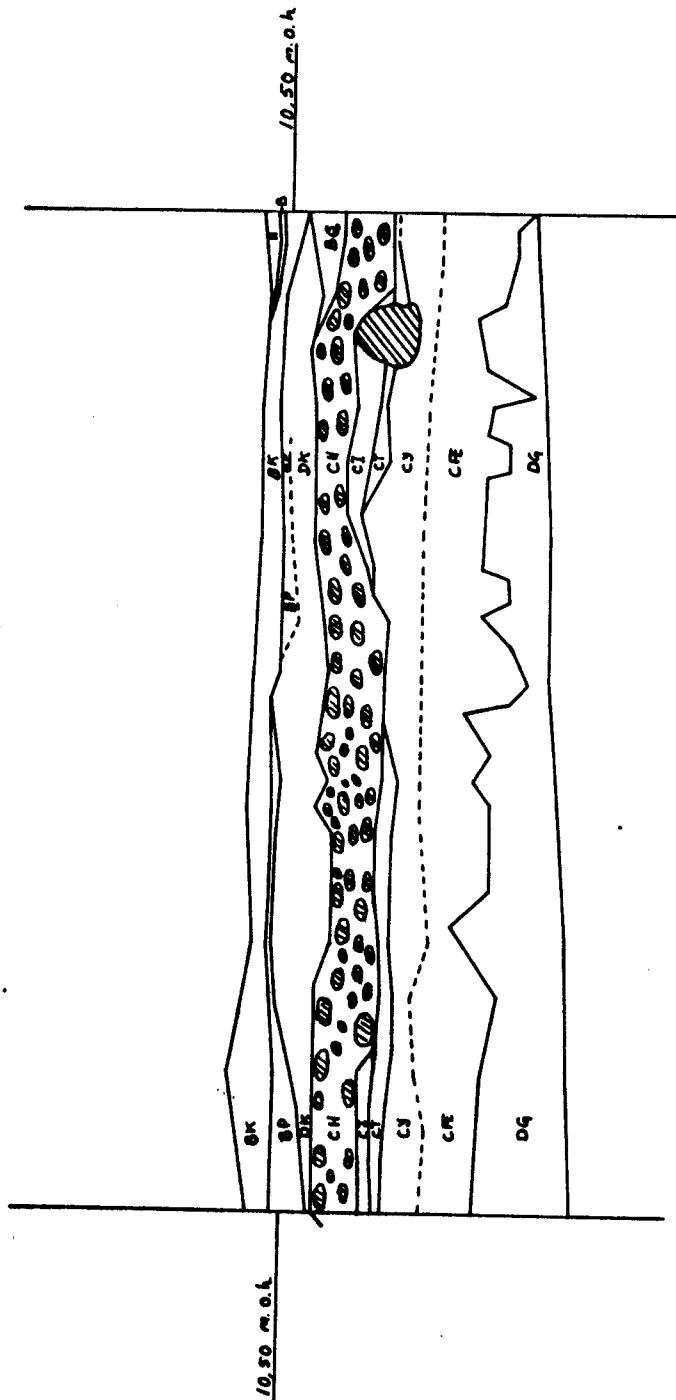
NREM 03:100

Plan : Profil mod 02

mål : 1:20

dato : 23.06.03

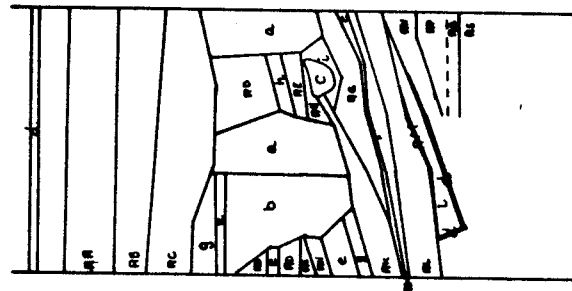
sign. : KHU / RN

A : rodet lag
B : brandlag

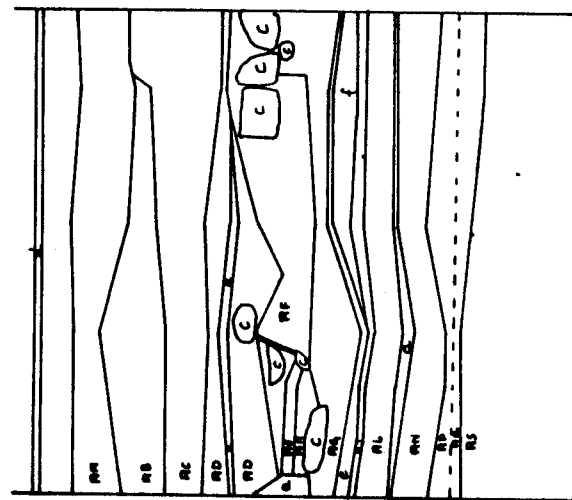
lag CH : stensigtenuren tilfældigt placeret

N

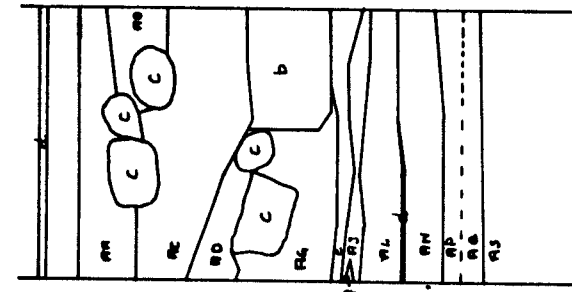
- a = stensetning
- b = rødgrønt mur
- c = sten
- d = træ
- e = malk

S

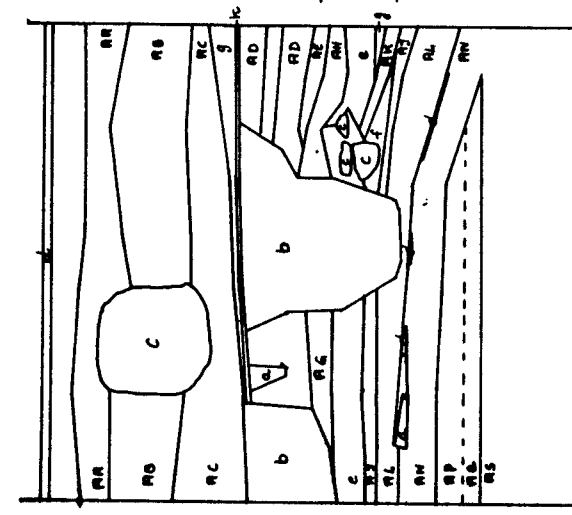

- f = grønt mur - malk
- g = rødgrønt mur
- h = brun mur
- i = kalk
- k = mur/kalk
- l = kalkmalk

V

V

NEM 33100

Feld I

profildagn.

1820